

ארכיון כפר-ויתקין
מרץ 2003
עודכן: 30.5.2020

השירות הרפואי והמרפאה בכפר ויתקין מתחילתו

כתב: גדעון הרובי

התחלת כתיבתי על העבר של כפר ויתקין

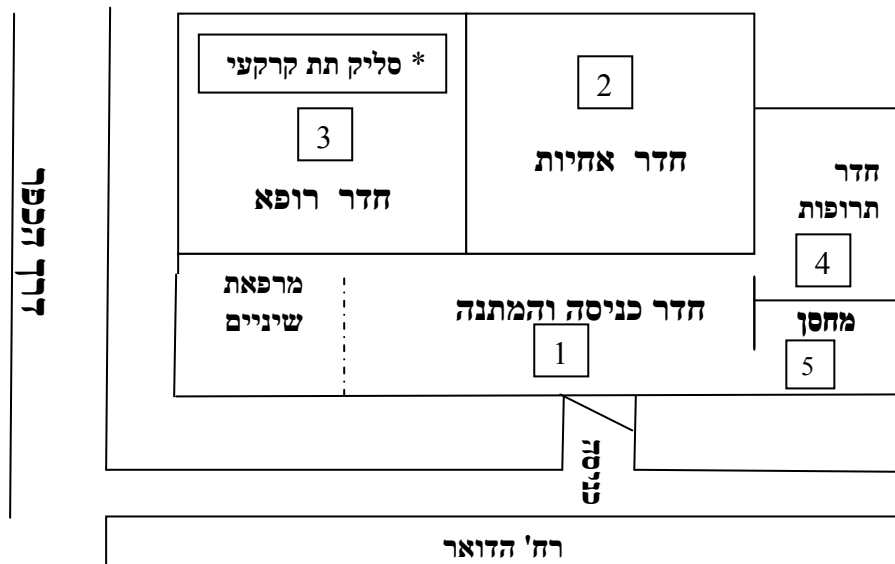
לפני קרוב לעשרים שנה, יום אחד, חזר נכדי עומר, תלמיד כתיב ג' מבית הספר, פנה לאורה ואמר "סבתא, נתנו לנו משימות, ועלי לכתוב חיבור על שירותי הרפואה בכפר". סבתא פנתה אלי ואמרה לי: "יש לך משימה". עוד מהיותי תלמיד בבית הספר בכפר אהבתי את שיעורי ההיסטוריה. הלכתי לארכיון, וראיתי שאיש לא כתב בצורה כוללת על המרפאה, הרופאים, האחיות, שנקראו אז "חובשות" וכו'. התחלתי לרכז את החומר. שכני גדעון אבני שכתב את ספרו המצויין "פרקים בתולדות כפר ויתקין", סיפר לי שהרופא הראשון בכפר היה ד"ר פכטהולד (לימים פלד) מנתניה, וכן על דר' שיבר (שיבא). ואז בשיחה אקראית סיפרה לי רוחלה ספיבק-פרקר שהרופא הראשון היה דר' קורץ (לימים אביאור) מחדרה, שריפא את אימה, דבשה ספיבק, ממחלת קדחת קשה. באותם ימים, נתקבל בכל הישובים בארץ מכתב מפרופ' ניסים לוי מיוקנעם, ובו בקשה: "דרושות למטרת מחקר היסטורי והנצחה, הביוגרפיות של כל הרופאים שעבדו בישובכם עד קום המדינה". פניתי למחנות שלי מחדרה, יהודית קנתור, ובעזרתה קבלתי מבנו של ד"ר קורץ, עמוד שלם ובו פרטים על אביו הרופא ועבודתו. דף זה ודפים אחרים על יתר הרופאים, נשלחו לפרופ' ניסים לוי. בנין המרפאה הראשון היה עדיין בחלקו בצורתו המקורית, ואני מדדתי ושרטטתי את מידותיו. כתבתי את תולדותיהן של ארבעת אחיות המרפאה הראשונות בכפר, וגם של רופאי השיניים. זה היה הראשון בשורה ארוכה של כמה עשרות חיבורים קצרים וארוכים שכתבתי בהמשך השנים.

המרפאות הראשונות

ב"שכונה" שליד ה"בית הגדול" היתה מרפאה זמנית, בה עבדה החובשת הראשונה חברת הכפר, פרידה זהבי. הרופא הראשון היה דר' משה קורץ שהיה מגיע מזדרה ברכיבה על סוס. ביומנו של חיים בן-צבי מובא קטע מתוך מאמר בעיתון "דבר" שכתב חבר הכפר אלעזר בן-אריה בתאריך 16.12.1932: "ישנה מרפאה זמנית של קופ"ח, ניגשים בקרוב לבנין מרפאה קבועה, וכחובשת תשמש חברת הארגון העוברת עם משפחתה אלינו מכפר סבא" (הכוונה למרים מרגולין).

המרפאה הקבועה נבנתה במקום הקבע של הכפר. הבניין קיים עד היום, אם כי שינה את צורתו ויעדו. המרפאה נבנתה ברחוב הדואר, בית מספר 88א', פינת רח' דרך הכפר. היא כללה חדר כניסה והמתנה מוארך¹, חדר טיפולים (אחיות)², חדר רופא³, חדר תרופות⁴ ומחסן קטן⁵. השירותים, כמנהג הימים ההם, נבנו בחוץ. מתחת לרצפה בחדר הרופא נבנה חדרון תת-קרקעי – "סליק לנשק" (נמסר ע"י אמנון גיסר ששמע זאת מפי אוקסמן).

תרשים מבנה המרפאה:

המרפאה הושלמה בתחילת שנת 1934, ובחודש פברואר 1934 נולדו בה שני תינוקות בעזרת הרופא המקומי, דר' פכטהולד והאחיות פרידה זהבי ומרים מרגולין. התינוקות היו בוקי תהבלום וריקה גולדברג. המרפאה פעלה בבניין הראשון כעשרים שנה, עד שנבנתה המרפאה החדשה בשנות החמישים, ב-"רחוב המרפאה".

¹ 2.90 מ' X 7.50 מ'

² 3.90 מ' X 4.50 מ'

³ 3.40 מ' X 4.50 מ'

⁴ 2.90 מ' X 3.85 מ'

⁵ 1.50 מ' X 2.90 מ'

האחיות והרופאים

האחיות הראשונות

פרידה זהבי נולדה ב-1905. היתה החובשת (האחות) הראשונה בכפר. היא הגיעה לשכונה שליד הבית הגדול בשנת 1932. לדברי בנה, עמי, הייתה חובשת בעין-חרוד ועבדה בבית חולים בחיפה. את המקצוע למדה כנראה בבית החולים בחיפה. נפטרה ב-21.1.1954

מרים מרגולין, נולדה ברוסיה ב-1894. למדה 4 שנים בגימנסיה בהצטיינות, בגלל מצבה הכלכלי של המשפחה נאלצה להפסיק לימודיה על מנת לאפשר לאחותה הצעירה ללמוד. מרים עברה קורס של אחיות מיילדות. עלתה לארץ בעליה השלישית, בראשית שנות העשרים. בארץ נישאה לחיים מרגולין וניהלה בית חולים. בתה הבכורה שרה נולדה ב-1924 בנהלל. מרים עבדה כאחות וכמיילדת ואיזור פעילותה הגיע עד מחניים וראש פינה. מנהלל עברה המשפחה לחדרה, לזכרון יעקב ולעין-חי היא כפר מל"ל, ומשם לכפר סבא. ב-1933 הגיעו מכפר סבא לכפר-ויתקין. מרים עבדה וניהלה את המרפאה שנים רבות, עד צאתה לגימלאות. נפטרה ב-19.3.1964.

עדה ישראלי נולדה ברוסיה ב-1899. בגיל 15 החלה לעבוד בבית מרקחת ולמדה לימודים אקסטרניים. גמרה ברוסיה בית ספר לאחיות ועבדה בבית חולים ממשלתי ברוסיה, יהודיה יחידה בכל צוות בית החולים. עדה עלתה ארצה בשנת 1924 לכפר גלעדי. עבדה כאחות בבית החולים בצפת ובכפר גלעדי. בשנת 1934 הגיעה עם משפחתה לחדרה, שם עבדה במקצוע והכשירה אחיות חובשות לישובי עמק-חפר והשומרון. ב-1939 הגיעה לכפר-ויתקין ועבדה במרפאת הכפר עד צאתה לגימלאות. נפטרה ב-24.1.1988.

בוניה פלס (פולסקי), נולדה בליטא ב-1912. עלתה לארץ בשנת 1934 לקיבוץ משמרות שליד פרדס-חנה. את הכשרתה הראשונה כאחות קיבלה במסגרת "ההגנה" בקורס של שבועיים, בבית החולים "הדסה" בתל-אביב. אחרי השתלמות נוספת במחלקת מקרי אסון ב"הדסה", נעשתה מדריכה ראשית לעזרה ראשונה במסגרת "ההגנה". השלימה לימודיה במסגרת הכשרה לאחיות מעשיות. בוניה הגיעה לכפר-ויתקין בשנת 1943 עם משפחתה ועבדה במרפאה, בתחילה כמחליפה ולאחר מכן במשרה מלאה, עד לפרישתה לגימלאות. נפטרה ב-5.4.1995.

הרופאים

הרופא הראשון היה כאמור **דר' משה קורץ**. הוא נולד ב-1895 בברלין שבגרמניה. למד רפואה בברלין. עלה לארץ בשנת 1924 לחדרה. דר' קורץ טיפל באנשי ה"בית הגדול" והיה מגיע מחדרה ל"שכונה" שליד הבית הגדול כשהוא רכוב על סוס. בשעת הצורך היה גם רופא מיילד והוא שיילד את דליה, התינוקת הראשונה בואדי חווארית, שנולדה באפריל 1930, בתם של זהבה ודב דריז מ"20 הראשונים". דר' קורץ נפטר בשנת 1967. על קורות חייו ראה דף מצורף.

הרופא השני פעל בכפר בשנת 1934 **דר' דב פכטהולד (פלד)**. דר פכטהולד נולד ב-1902 ונפטר ב-1976. הוא היה מגיע לכפר במכונית בדרך עפר שהובילה מנתניה. כדי שיוכל לעלות את העלייה החולית למרכז הכפר היו מרטיבים את הדרך במים... (כפי שנהוג היה לעשות באותה תקופה כשכלי רכב היו מגיעים למרכז הכפר, כולל למשאית של גרשון בית הלחמי). מצורפים דפים על קורות חייו.

הרופא השלישי היה **דר' חיים שיבר (שיבא)**. נולד ב-1908. בשנת 1935 התגורר בכפר והיה מבקר, בעזרת רכבו – סוס רכיבה, את החולים בכפר ובישובים שכנים כגון, משמר השרון וגבעת חיים. על דר' שיבר כתבה הסופרת רות בונדי את הספר "שיבא, רופא לכל אדם".

בתקופת שהייתו בכפר נפגעה קשה בריאותו של דר' שיבר כתוצאה ממחלת "קדחת המערות", שפגעה בחברי וילדי הכפר ולבסוף תקפה אף אותו לאחר שנכנס למערות שבאזור הבית הגדול יחד עם שניים מעמיתיו הרופאים כדי ללכוד קרציות למטרת חקר המחלה. דר' שיבר נאלץ לעזוב את הכפר, בו עבד ופעל פחות משנה. דר' שיבר נפטר בשנת 1971.

הרופא הרביעי היה **דר' נפתלי הרץ וואהל**. הוא נולד ב-1898. הגיע לכפר בחודש אוקטובר 1935. גם כלי רכבו היה סוס רכיבה, שנשא אותו לביקורים בבתי החברים בכפר ובישובי הסביבה. אחרי שלקה בהתקף לב קשה, הוחלף סוסו בכרכרה דו-אופנית קטנה הרתומה לחמור. בגלל מצב בריאותו נאלץ לעזוב את הכפר כעבור עשר שנות עבודה, עבר לירושלים, שם נפטר בשנת 1949. ראה דפים מצורפים.

הרופא החמישי היה **דר' פריץ (שלמה) כוהנן**. דר' כוהנן נולד ב-22.6.1907 בעיר יישן (ליד אכנ) שבגרמניה. הוא למד רפואה בגרמניה ועלה בשנת 1939 יחד עם רעייתו עליזה לקיבוץ מעוז חיים שבעמק בית-שאן. שם עבד עד הגיעו לכפר-ויתקין בסוף שנת 1945. לדר' כוהנן היה בשנים הראשונות לעבודתו בכפר, אופנוע עם סירה תוצרת "הארלי דוידסון", שהוחלף מאוחר יותר במכונית. בשנת 1952 היה דר' כוהנן בשנת שבתון והוחלף על ידי דר' דין. בשנת 1958 עבר עם משפחתו לבית שבנה בחופית, שם שימש שנים רבות כיושב ראש הועד המקומי. במהלך שנות השבעים הוחלף דר' כוהנן מספר פעמים על ידי דר' ניסים שאול אשר צבר כשנת עבודה בכפר. דר' כוהנן שרת בכפר ובישובים השכנים כעשרים ותשע שנים, עד צאתו לגמלאות בשנת 1974. נפטר בשנת 1981.

כשעזבה משפחתו של דר' כוהנן את כפר-ויתקין, התגוררה ב"בית הרופא" שבכפר משפחתו של דר' אליוט קצנלנבוגן שעבד כרופא קופת-חולים במספר ישובים בעמק-חפר. כל שבת שניה שימש כרופא תורן במקום דר' כוהנן. אחרי דר' קצנלנבוגן התגוררה ב"בית הרופא" במשך מספר שנים משפחתו של דר' קובלסקי אשר עברה לאחר מכן למכמורת.

הרופאה השישית הייתה דר' מרתה קפלן. שרתה בין השנים 1974-1976 וגרה ב"בית הרופא" שבכפר.

הרופא השביעי הוא רופאנו, **דר' ג'וליאן בל**, אשר הגיע לכפר בשנת 1976. הוא נולד באוקלנד שבניו זילנד ב-7.4.1941. למד רפואה באוניברסיטת אוטווגו, נאידין, שבניו-זילנד. עלה לארץ בשנת 1971. ניהל את המרפאה בכפר ויתקין מיולי 1976 ועד דצמבר 2004. החליפה אותו, דר' יעל קראוס. דר' בל שירת בצה"ל בסדיר מדצמבר 1974 עד יוני 1976. אח"כ, במילואים ביחידת חי"ר עד שנת 1992. בשנת 1978 השתתף במבצע ליטאני וב-1982 בלבנון, יותר מ-3 חודשים. במרפאת כפר-ויתקין עבד קשה, היה תורן 24/7 והעריך מאוד את תושבי שבעת הישובים שהשתייכו למרפאת הכפר.

הרופאה השמינית הנוכחית היא **דר' יעל קראוס** אשר מנהלת כיום את המרפאה.

המחלות בשנות השלושים והארבעים (של המאה העשרים) שטופלו על ידי רופאי ואחיות הכפר⁶

המחלה הדומיננטית הייתה, כידוע, הקדחת לסוגיה: קדחת טרופית, קדחת שחור השתן, מחלת הפול וקדחת המערות, שנגרמה מקרציות נושאות החיידק אשר חיו במערות, וכן קדחת הכתמים, שהועברה על ידי קרציות ופרעושים בעיקר באיזור עמק-הפר. מחלה נוספת הייתה פורונקלים – פצעים מוגלתיים בעיקר בידיים וברגליים שגרמו סבל רב בחדשי הקיץ. הפורונקלים נעלמו עם השימוש בפנצילין, אחרי מלחמה העולם השניה וכן כשהחלו להתרחץ במים חמים גם בחדשי הקיץ. חימום המים היה באמצעות "דוד שמש", - זוהי חבית צבועה בשחור אותה שמו על הגג והמים בה התחממו בקרני השמש. כמו כן, היו נפוצות מחלות הדיזינטריה הפפאדצ'י ושאר מחלות זיהומיות. היו שברים שנגרמו באימוני קפא"פ (קרוב פנים אל פנים) במקלות, שנערכו על ידי בני הנוער אנשי ה"הגנה" וה"פלמח" וטופלו בידי הרופא והאחיות. במקרה של לחץ דם גבוה נהגו להקיז מדמו של החולה, על מנת להוריד את הלחץ בעורקים.

אנגינה טופלה באספירין, קומפרסים ושטיפות גרון. לשפעת נתנו אספירין להורדת החום. כלבת – אנשים שנושכו קיבלו סידרה של 14 זריקות בטן (במקרים קשים הוכפל מספר הזריקות ל-28). יותר מאוחר הגיע חיסון לכלבים, שהביא לירידה ניכרת בתפוצת המחלה. שעלת טופלה בבידוד החולים ושאיפת אידי מים. צהבת טופלה בדיאטה דלת שומן ועתירת פירות. מחלות עיניים נגרמו בדרך כלל בגלל זיהומים. מאוחר יותר חיסנו תינוקות נגדן. מגיפת הפוליו (שיתוק ילדים) פרצה בשנות החמישים. ניתנו חיסונים שגרמו לתופעות לוואי קשות. מאוחר יותר פותחו החיסונים הקיימים עד ימינו. אימפטיגו, היתה מחלה בקרב ילדים ובני נוער. הם טופלו במשחת כספית.

⁶ המקור למידע זה הוא בראיונות של תמר חרובי עם האחיות עדה ישראלי ובוניה פלס

מרפאת השיניים

בבניין המרפאה הישן היה חדר לרופא שיניים בצד הדרומי של חדר ההמתנה שהושכר לרופא השיניים הראשון, דר' פריימן, כנראה מאמצע שנות השלושים ועד 1940. הוא התגורר בבית מס' 118 א' (כיום ביתו של חגי עציון). במרפאה הייתה מקדחת שיניים שהופעלה בדוושה על ידי כף רגלו של הרופא (בדומה להפעלת מכונות התפירה דאז).

כשעזב את הכפר, נמסר החדר לפקיד המרפאה, חבר הכפר אוקסמן, שעסק בין השאר בגביית המס האחיד (להסתדרות וקופת חולים). באחד הימים נכנסה אליו החברה סוניה פורמן מ"חרות אמריקה ב'" (השם הקודם של בית חרות) ופנתה אליו בשם פְּרֶדְמָן. אוקסמן העמידה על טעותה והיא התנצלה "זכרתי שיש לך שם של בהמה..." (אוקס באידיש שוֹר, פרד באידיש סוס).

אחרי דר' פריימן הגיע לכפר רופא השיניים דר' מקס ואן קליף, שעבד בכפר משנות הארבעים ועד 1952. הקליניקה הייתה מספר שנים בבית משפחת גובר בית מס' 106, אחר כך בבית מספר 118 א' משם עברה לבית שנבנה לרופא, בית מס' 20 ג' – כיום בית ברלוביץ.

פרטים נוספים על דר' ואן קליף, ראה בדף המצורף.

בבניין המרפאה של היום קיימת מרפאת שיניים, והיא מופעלת ע"י רופאים פרטיים.

דר' מאיר מקס ון-קליף

נולד ב-20.3.1909 בגוסלר גרמניה. חי בברלין שם למד רפואת שיניים.
ב-1938 היה בהכשרה ביוגוסלביה שם נישא למרים ויינברג ואיתה עלה ארצה בשנת
1939. בהתחלה היה רופא שיניים בעין-גב, אחר כך עבר לכפר-ויתקין והיה רופא שיניים
מטעם קופת חולים.
ב-1946 התגרש ממרים ונישא לחנה מירשטיין בכפר-ויתקין. ב-1947 נולד להם הבת
דניאלה (כיום דניאלה ברנע גרה בקרית ביאליק). בזמן היותו בכפר-ויתקין מסר לאנגלים
תמונות של ברלין אשר שימשו את הצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה.
ב-1952 אישתו חנה עזבה אותו והוא עזב את כפר-ויתקין ועבר לנתניה ופתח מרפאה
פרטים. ב-1954 נישא לאלנה וינקלסברג. ב-1957 נולדה להם בתם ענת (כיום גרה
בחופית-ענת שמאי).
ב-1961 נפטר מהתקף לב בן 52.

בחיי ניהל חיי חברה ותרבות עשירים במקביל לעבודתו. חובב טבע מושבע. ארגן וטייל
עם חוג חובבי טבע, אוהב ים, ניגן בפסנתר, ניהל מקהלה, ניגן בקבוצה קאמרית והעלה
יחד עם חברו מבית יצחק ולטר מנדלסון את האופרה הנזל וגרטל.
אהב את החיים ותרם מאישיותו התרבותית לכל הסביבה.

כתבה: בתו ענת שמאי מחופית

ד"ר חיים שיבא ז"ל

„קודם זמנו מת האיש הזה
ושירת חיינו באמצע מפסקה“
(„אחרי מותי“/ביאליק)

התרוצצתי יחידי בחצר, הייתי צריך להספיק פה ושם, ואזני
כרויה לנעשה בבית, שם שכב ילד חולה, שמא יצטרך לי ויבכה.
וגם חיכיתי לבואו של הרופא החדש.

לפתע שמעתי קול שירה מן הבית, מהרתי להכנס. ראיתי לפני
בחור צעיר יושב לפני הילד, לבוש חולצה כחולה, על ברך אחת
מונח כובע „טמבל“ קטן, וגם הוא היה בודאי, לפני שנים רבות,
כחול, ברכו השניה חשופה, יושב לו בנחת, מנעים בזמירות ובודק
את הילד. משהרגיש בי, פנה אלי בצהלה, מצביע על הילד :

„הרי זה חבר שלי מבית החולים בעפולה.“

ואמנם הילד היה מאושפז בבית החולים בעפולה בטיפולו
וזכר אותו, כשם שזכר את כל החולים שטיפל בהם.
מיד התיידדנו.

ואיני מהסס לומר „התיידדנו“, וכי יש בכפרותקין אפילו
אדם אחד שאינו חושב את עצמו ידיד של ד"ר שיבא ?

שמרתי בכפר, היה חורף גשום מאד, ד"ר שיבא כבר גר אצלנו,
בבית מסרמן בבית-חרות. בשנים הראשונות היו הלילות בכפר
שקטים ודוממים, כך שאת צלצול הטלפון בצריף של הועד שמעתי
ממרחק רב, כאילו היה זה פעמון אזעקה של מכבי האש. נגשתי
לטלפון, אשה כרעה ללדת בגבעת חיים ומבקשים את הרופא.
נגשתי לביתו ומסרתי לו את תוכן השיחה. כעבור דקות

ספורות היה מוכן ורכבנו לצריף. שאל לפרטים: „כן, מיד אני יוצא לדרך“. זה היה לילה לאחר ימים גשומים, הנחל גאה ועבר על גדותיו והכפר מנותק. בימים ההם אין גשר על הנחל. הסברתי לו שאין כל אפשרות להגיע לגבעת חיים, סכנת נפשות. דברי לא עשו עליו כל רושם. „שם זקוקים לי“ — וזו היתה כנראה מטרת חייו — להמצא במקום שזקוקים לו, או שאחרים לא יטריחו את עצמם ללכת לשם. וכך הלך לרפיח להמצא עם כלואי „השבת השחורה“, לקפריסין אל „המעפילים“, עזב בית-חולים מפואר והלך לביתנים רעועים, ויכולתי למנות עוד ועוד. לבסוף התרגזתי ואמרתי לו שהוא עומד לעשות מעשה חסר אחריות, ואז הוא הציע כפשרה שאני אלוה איתו. הסברתי לו שברצון הייתי מלוה אותו, אבל שנינו נאבד. רק אז השתכנע. שעות ישב ליד הטלפון, מדי פעם שאל לפרטים ומסר הוראות, ובאותה הזדמנות לימד אותי איך לנהוג באם תזדמן לידי אשה יולדת. אני חושב שחבלי הלידה שעברו על היולדת הם כאין וכאפס מול החבלים שנפלו בחלקו אותו לילה.

במלחמת העולם השנייה, בהיותו רופא צבאי לא נזדמנתי אתו אף פעם, אבל ד"ש קבלתי ממנו לעתים תכופות. באותו בית חולים בו שרת, בית חולים מס' 10 באל-בלח ליד איסמעליה, היו גם מספר חיילות שלנו, וביניהן אחותי פשה ז"ל והם התיידדו, וזה על אף הבדלי הגילים וההשכלה. היא היתה מבוגרת ממנו בהרבה, השכלתו רחבה, והיא לא סיימה אפילו בית ספר עממי. לעומת זה עמדה לה חכמתה הרבה, לשונה השנונה וכשרונה הבלתי רגיל לקשור אליה אנשים. לא אגזים אם אומר שהוא כיבד אותה לא פחות מזה שהיא העריצה אותו. ידידות זו נמשכה כל ימי חייה.

שם היה קשור לעבודתו אולי יותר מבכל מקום אחר, כי מה היה לו לעשות חוץ מזה? לשתות עם הקצינים האנגלים, או לשחק אתם בקלפים? גם שם לא הקפיד בלבושו. אבל כשהוזמן

לחיילות, למסיבת שבת או חג, היה מופיע מבריק ומהודר, להפגין את הערכתו למזמינות ולחגים שלנו. הוא היה פטרון שלהן, ודרש מהן לפנות אליו בכל דבר, גדול וגם קטן.

עוד בזמן היותו אצלנו ניבאה בפני אחת הזקנות, אמו של אחד החברים שלנו, לא זכור לי מי מהן: „ער וורט נאך זיין א פרו פסור“, „הוא עוד יגיע לדרגת פרופסור“. ונבואתה נתקיימה. באחד הערבים, ואני יושב ליד הרדיו שמעתי את דבר המנותו לפרופסור. מיד יצאתי מן הבית, שמא ימצא לי מישהו לשתף אותו בשמחתי. למזלי היה אור במשרד וחברי ההנהלה ישבו שם, באתי ובשרתי להם ובו במקום נתקבלה החלטה לשלוח לו את ברכת הכפר.

רציתי גם אני לכתוב כמה מלים ולברך אותו, אבל הססתי, הן ראשי האומה וידידיו הרבים בארץ ובחו"ל ימלאו את ביתו בברכות, ומה לי להדחק ביניהם ולבלבל לו את המוח. אחרת נהגה פשה, היא כתבה וראיתי את תשובתו, דברי תודה נרגשים כאילו היתה איזה מוסד מכובד מאד, ונוכחתי גם הפעם עד מה חכמה היא ממני, ועד כמה ידעה לשמור קשר עם אנשים גם ברגעי שמחתם וגם... לא עלינו.

נטפלו לו לדי"ר שיבא עדת החרדים בארץ, ומררו לו את חייו, כולכם זוכרים בודאי, ומי שאינו זוכר אל יצפה להסברים ממני, כי באותו ויכוח אפילו „פירוש המלות“ לא מובנות לי. אותי הרגיזה במיוחד צורת דיבורם. אל די"ר שיבא, לדעתי, צריך לפנות בכבוד, גם אם מתנגדים לו או למעשיו.

ויהי היום ואנו יושבים חבורת יידידים באחד הבתים, ומענין לענין זכרנו את די"ר שיבא. שאל מישהו, לא זכור לי מי: „למה לא נכתוב מכתב הזדהות אתו“? כולנו הסכמנו כמובן, ודוקא עלי הוטל הביצוע, ואצלי כידוע לכם בין „אומר“ ו„עושה“ יכר לים לעבור יובלות, וכשנגשתי סוף סוף למלאכה התחיל האויר סביבנו להתחמם כהוגן לקראת מלחמת ששת הימים. פרסמתי מודעה קטנה ובה בקשה, שכל מי שרוצה להצטרף אלינו יואיל

לגשת למשרד ולחתום. ולמרות השעה הקשה, כשראשו של כל אחד היה שקוע בדבר אחד ויחידי, המונים באו וחתמו. צררתי הכל בצרור אחד, ושלחתי לו בצרוף כמה מלים משלי. ואני יודע היטב שהיה טרוד מאד בהכנת בית-החולים לשעת חרום. אף על פי כן מצא לו זמן לענות לנו, בעצמו ובכתב ידו, ולא על ידי אחת הפקידות, אישי מאד, חם מאד, אסיר תודה על שזכרנו אותו, ועד כמה חשוב לו הגיבוי של אנשי כפר ויתקין, וכמובן בטחון מלא בנצחון באם נצא למלחמה ו... עוד נצא בשירה וריקודים ברחובות" וכו'. ויתר דברי המכתב הלא הם כתובים בדפי "עלון הכפר".

★

על עבודת המחקר של ד"ר שיבא יכתבו בודאי העוסקים במחקר, ומי אני שאתערב, הן כל חכמתי ברפואה באה לי מאותה הרצאה פרטית באותו ליל חרדות שהרצה לפני ד"ר שיבא על טיפול ביולדת, ועד היום לא נזדמן לי לנצל אפילו אותן ידיעות למעשה.

רק מקרה אחד זכור בודאי לרבים מאתנו ואני בתוכם, על קדחת המערות שניסו על גופם ד"ר אדלר, ד"ר שיבא ויבדל לחיים ד"ר פכט. מי שקרא או יקרא את "שירה" לעגנון ימצא שם כמה מלים גם על מחקר זה.

★

ברשימה זו רציתי להזכיר את ד"ר שיבא לאלה שזוכרים אותו, ולספר במלים מעטות לאלה שלא הכירו אותו. ויכולתי לספר ולספר על רופא דגול ומסור, איש רעים ואדם חביב. ואסיים בזה שהתחלתי: "קודם זמנו הלך האיש מאתנו, במלוא תנופתו. כל כך הרבה רצה ויכול היה לעשות". "וצר מאד", גם זה מתוך השיר שהזכרתי.

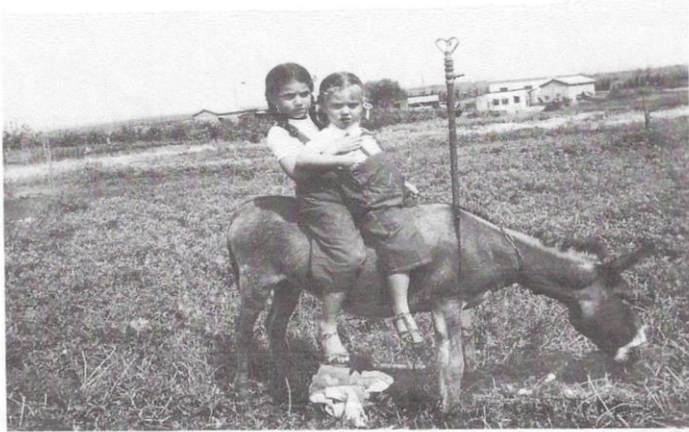
מחלק הספרי "באנים בית" ט
160
'טיאל' בר (בינסקי).

ד"ר פכטהולד ואני

בעברי במרכז הכפר הסמוך ל"בית קמחי" עולה בזכרוני מילות השיר של "דך ודצה" - "כאן נולדתי, כאן נולדו לי ילדי, כאן בניתי את ביתי בשתי ידי".

בית קמחי היה מבנה המרפאה הראשונה של הכפר. הרופא ד"ר פכטהולד ביקר בכפר, אך לא גר בו. מוסדות הבריאות הקרובים היו "הדסה" בתל-אביב ו"העמק" בעפולה. נשים העומדות ללדת היו נוסעות כ-10 ימים לפני לידתן, ומועסקות שם בשירותים השונים.

סיפורי החל בשנת 1934. אלה היו שנותיו הראשונות של הכפר. אמא (שרה) עמדה ללדת

אותי, אך ד"ר פכטהולד סרב לשלחה לביה"ח בטענה שיש עוד זמן רב, והיא ודאי טעתה בתאריך. אך בהגיע יום ששי בחורף סוער וגשום של חודש פברואר, כרעה אמא לללת והובהלה למרפאה בהשגחת האחיות מרים מרגולין ופרידה זהבי.

אבא מהר לנעול מגפיים ויצא על גבי חמורו

להזעיק את הרופא מנתניה. אבא תיאר

רותי ואני

את מסעו "לאום-חלד" באותו ליל חורף שהיה סוער במיוחד. על חמורו ללא דרך וללא תאורה - הצליח להגיע רק בשעת בוקר מוקדמת של השבת אל הרופא. חזרה כבר נעזר במכונתו של הרופא, ובהגיעם לכפר כבר נולדתי. הרופא המופתע בדק אותי ואת ציפורני, והודה כי אכן הייתה טעות מצידו, הכל בסדר. באותו יום בשעות אחר הצהריים נולד גם בוקי תהבלום, שהיה מכנה אותי "התאומה שלי".

אני גדלתי כילדת הכפר, מאושרת עם בני גילי. עברתי מהגן אל ביה"ס וסיימתי את י"א הכיתות דאז. משם פניתי לסמינר בית-הכרם. עם סיומו גויסתי לצבא, עם סיום שרותי, הלכתי כמיטב הנוער, אז הדריך בנגב, ל"חרובית" - מעברת עולים הגדולה בארץ ששכנה סמוך ל"כפר מנחם" בדרום.

עם סיום השנה, החלטתי להענות להצעתה של רותי, אחותי, ולנסוע לחו"ל. הלכתי להוציא דרכון ונתקלתי בסירוב - אין לי תעודת לידה (הנסיעה בוטלה), ואז נפגעת קשות. מה עושים? מתברר שרישום הלידה היה בטול-כרם ואין היום מה לחפש שם. אבא חיפש את ד"ר פכטהולד, וכשמצאו הוא זכר יפה את המקרה. הם הלכו יחד לבית-משפט. אבא נשבע, ד"ר פכטהולד חתם, ולשמחתי קיבלתי את תעודת רישום הלידה שאני מחזיקה בה עד היום, ובידי גם השבועה של אבא.

ריקה צור, בית חרות.

כפר ויתקין, 24.12.36

ד"ר שמוקלר היקר!

האמן לי שמיום עזבך את הכפר היה במחשבותי לכתוב לך מכתב... זמן להביע לך את רגשי הוקרתי על עבודתך המסורה בזמן עבודתך אצלנו. אינני כזה, אינני מסוגל גם לסגנון כזה. באם לבי אינו שלם עם העובד, הרי אני אומר לו זאת בגלוי, בלי כל משוא פנים. אולם היותך אצלנו בתקופה של ימים קשים בכלל, רצח כשר יצחק, עוד ימי המתיחות של השמירה, "לאחר המאורעות כביכול", מנעו ממני את האפשרות להיות קרוב אתך בעבודה. זה גם מנע ממני במשך שבועות אלה של עזיבתך את כפרנו לכתוב לך מכתב. הרי ידוע לך בודאי ששוב עננים שחורים מכסים את שמי הבטחון שלנו. שוב אנשים במשמרות, וחלקי בעבודה זאת לא מועט. ככה שאין זמן לשעה קלה להתיחד ולכתוב מכתב לידידים או לקרובים. אבל שמחתי מאד שקבלתי היום את מכתבך והחלטתי ויהי מה, אשב ואענה למכתבך.

ובכן ד"ר שמוקלר! האמן לי ששהותך בכפר ויתקין ואפילו הזמן הקצר שהיתה לי ההזדמנות לשוחח אתך ולראותך בעבודה, השאירו רושם והרגשה נעימה לא רק לי, כי אם לכל חברי הכפר. החברים הרגישו וראו בך רופא מסור ועדין ביחסים עם ציבור החברים בכלל והחולים בפרט. אמרתי לך בזמן פרדתנו אצל מרים, שאיחולי הלבביים לך, עם כל רצוני העז שתמיד אצליח בימי התחלפות בחופש ברופא כמוך, אולם הדגשתי לך, שלך בתור רופא אני מאחל סידור קבע. אינני רוצה להיות אגואיסט ולאחל להתראות בשנה הבאה, כי אם באמת רצוני לשמוע על סידורך המלא והטוב ביותר. היתה לי שיחה רצינית עם ד"ר מאיר בענין זה וגם עם פרפליצקי דברתי ואמרתי לו שעליו לדאוג שתשאר לעבוד בתוך חוג עובדי משרד המושבות. ד"ר מאיר אמר לי שהוא יעשה הכל לשם החשת סדורך. בשטח זה יש לד"ר מאיר אמון מלא אלי. אני סוף סוף בין העובדים המעטים שיוזע פרק ביחסים נורמליים עם פרסונל רפואי.

נו, עכשו קצת על חיינו, ועל חיינו הבריאים. על מחלות לא אכתוב לך. ובכן מצב העבודה בכפר הורע. מתחיל חוסר עבודה, וכל פרספקטיבות לעת עתה אינן. מתנהל משא ומתן עם המוסדות המישיבים על הוספת תקציב. אולם כל הוספת תקציב בלי תכנית משקית בריאה, תסבך את הכפר. יש פתרון אחד וזה הוספת 30-40 דונם אדמה כבדה לעיבוד פלחה, וזה עלול לשנות את המבנה המשקי שלנו, אחרת נדונים נהיה לקבצנות נצחית, לא מושב עובדים ולא פועלי מושבות, כי אם איזה שכונת פועלים עלובה. אינני פסימי לגבי המצב, רואה אני רואה את התפתחות הדברים להיות שכירי יום אצל יכון, ולבנות משק בכחות עצמיים – דבר בלתי אפשרי. מחיינו אנו הפרטיים – תודה לאל, כולם בריאים. שמשון הבריאה יפה. הוא מודה לך על התענינותך בו; הבטיח לכתוב לך מכתב באופן מיוחד. שלשום מלאו לו 13 שנה. התחיל להניח תפילין ורצון לכך אין לו, אולם הסבא תובע את הדבר והוא מוכרח להכנע. אם זה ימשך שבועות אינני יודע. בכל אופן טוב שידע.

את המטבח ממשיכים לבנות. לבעלי המקצוע בכפר ויתקין יש זמן ואנו רוצים שכבר יגמר מה שיותר מהר, נמאס בצריף.

אנו מחכים יום יום לדיעה על בוא ההורים מרוסיה. אז שמחתנו תהיה כפולה.

... נו, נדמה לי שהרבייתי בכתיבה. עלי לציין שמכתבך נקי משגיאות, חוץ מהמלה "שגיעות", כותבים ב"א" ולא ב"ע". גם הסגנון טוב.

שלום רב לך ולרעייתך. אשמח מאוד לשמור אתך קשרי ידידות.

בברכה וידידות, שלך מ. אוקסמן